

[Download PDF](#)

Dansk sprog i kulturkamp – Poul Henningsen

Sproget spillede en stor rolle i den kulturkamp der udspillede sig i 1930ernes Danmark. Især Poul Henningsen markerede sig som modstander af enhver form for sprogkonservatisme. Han kæmpede MOD sprogligt snobberi, falmede konventioner og forfinet dannelse – og FOR det talte sprogs kraft og saft og ægthed. Ofte valgte han ovenikøbet at stave, som ordene siges (*Va mø kulturen, 1933*)

Poul Henningsens sprogpoltiske grundholdning kommer tydeligt til udtryk i sangen For mig er sprogets klang fra 1936. Det er, som der står i Højskolesangbogens foromtale "en lovsang til det talte sprog og dets brogede mangfoldighed".

*For mig er sprogets klang
min mors stemme
kort og klart som hammerslag
med venligt sving.
Hver glose blank og rund
og go´ at ta´ på
alle skarpe kanter slidt
ved hverdagsbrug.*

De grønne marker,
det krappe sund,
blå solskinstimer
og månens segl.
Alt det har osse ret.
Hver ting til sin tid.
Ord skal være redskab først –
og så musik.

Det fine menneske,
det sjældne digt

La' dem beholde,
det skrevne ord.
Men det er brugsværdien
i din og min mund,
sproget står og falder på:
Det talte ord.

Opgaver

Hvordan karakteriserer Poul Henningsen det gode sprog i sangen?

Undersøg modsætningerne i digtet – herunder "Det skrevne og det talte ord".

Hvilke former for billedsprog anvender Poul Henningsen? Hvad siger de valgte billeder om hans syn på sproget?

Hvilke semantiske skemaer kan opstilles? Og hvad siger de om sprogsynet? Inddrag herunder nøgleordene "hverdagsbrug", "redskab" og "brugsværdi".

Sammenlign med nationalromantiske sange, der beskriver det danske sprog. Inddrag starten på H.C. Andersens *I Danmark er jeg født* (1850).

*I Danmark er jeg født, dér har jeg hjemme,
dér har jeg rod, derfra min verden går;
du danske sprog, du er min moders stemme,
så sødt velsignet du mit hjerte når.*

Hvor ser I forskelle og ligheder?

Hvordan skildrer Poul Henningsen sproglig mangfoldighed i sangen – det jyske, ømålet, det lavkøbenhavnske? Hvad mener han, når han beskriver det som "livets tumbleplads"?

Hvordan er Poul Henningsens eget sproglige udtryk i sangen? Undersøg bl.a. stavningen. Hvordan hænger sangens indhold sammen med det sprog, han har valgt?

Sæt sangen og dens sprogsyn i relation til 30ernes kulturradikalisme.

Perspektivér til i dag. Overvej, om Poul Henningsens hyldest til det talte sprog stadig kan have gyldighed og betydning.

Læs nedenstående baggrundsinformation. Har Poul Henningsens sprogkampe relevans – også i vores senmoderne samfund?

Baggrundsinformation om 'Va mæ sproget'

Poul Henningsens (PH's) tekst stod for første gang at læse i tidsskriftet *Kulturkampen* i 1936. Tidsskriftet var et forsøg på at imødegå de autoritære kulturtendenser, som fulgte i kølvandet på nazismens fremvækst syd for grænsen. Allerede i 1933 var PH ude i samme ærinde med den polemiske pamflet *Hvad med kulturen / Va mæ kulturen*, hvis politiske budskab var: vi skal bare gøre det modsatte af Hitler.

PH havde særligt blik for sprogets betydning i kulturkampen: Kulturkampen rettede sig mod alle former for undertrykkelse: den sorte skole, den victorianske seksualmoral og de borgerlige normers undertrykkelse af menneskets naturlige selvuudfoldelse. I den sammenhæng spillede også sproget en afgørende rolle. Her rettede PH blikket mod det nye massemedie radioen. Hans mange radioanmeldelser hørte til de mest uforsonlige af slagsen. En af hans anmeldelser kunne f.eks. begynde på følgende måde: "Hvor jeg dog inderligt fortryder alle de ukvemsord, jeg i tidens løb har udøst over Statsradiofoniens udsendelser. De burde alle være sparet til denne lejlighed." Og så faldt hammeren.

Statsradiofonien praktiserede en sprogpolitik, der havde rigsdansk som ideal. Som forudsætning for at medvirke i radioprogrammerne skulle man gennem en prøve i rigsdansk. Man skulle også føre en høvisk sprogtone, fx ikke bruge gadesprog eller under nogen omstændigheder bande. Dialekter skulle undgås. Statsradiofonien var altså blevet folkets sprogrøgter og smagsdommer. Dette akademiske sprogideal opponerede PH imod. Først og fremmest vendte han sig mod den pedantiske overkorrekthed i udtalen, som mange forbinder med en særlig dannethed: "Det oprindelige menneske i os må ikke gå tabt i afsleben smag og falmet konvention."

(...) I en kronik i Politiken fra 1933 uddybede Poul Henningsen sit sprogsyn:

"Sproget er et af de områder, hvor det er så mærkeligt indrettet, at det forkerte er den eneste mulighed for fremskridt. Hvis ikke der havde eksisteret simple mennesker, som det var umuligt at få lært op til at tale og skrive sproget rigtigt – så talte vi i dag som på Holbergs tid." (...)

PH's sprogmanifest

For mig er sprogets klang kan betragtes som PH's sprogmanifest på vers. Sangen er en lovsang til det talte sprog med dets brogede mangfoldighed af geografiske og sociale dialekter. Budskabet er klart og fyndigt. Kun der, hvor sproget bruges, lever det.

Sangens jazzede melodi kan høres her:

https://www.youtube.com/watch?v=WJ24DII_pAE

Vi vil gerne rette en stor tak til begge fonde, Undervisningsministeriet og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig for deres støtte.

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**

BREBØLFONDEN

**AAGE OG JOHANNE
LOUIS-HANSENS FOND**

Hjemmesiden er optimeret til nyeste version af følgende browsere: Chrome, Firefox, Safari og Edge.